

บทที่ 1

บทนำ

1.1 คำนำและที่มาของปัญหา

ปัญหาอุบัติเหตุทางถนนนับเป็นปัญหาที่สำคัญในระดับเมือง ระดับจังหวัด ระดับภูมิภาค และระดับประเทศ ซึ่งสร้างความสูญเสียทางเศรษฐกิจ สังคม และคุณภาพชีวิต ในแต่ละปีประเทศไทยได้มีการจัดทำแผนยุทธศาสตร์ แผนปฏิบัติการ และจัดสรรงบประมาณเพื่อรณรงค์ให้ผู้ขับขี่ใช้ถนนเกิดความตระหนักในด้านความปลอดภัยทางถนน จากสัดส่วนยานพาหนะของประเทศไทย รถจักรยานยนต์ถือเป็นพาหนะที่มีจำนวนจดทะเบียนมากเป็นอันดับ 1 ประมาณร้อยละ 58 ของจำนวนยานพาหนะทั้งหมด และมีแนวโน้มของการเพิ่มขึ้นอย่างต่อเนื่องโดยเฉลี่ยประมาณร้อยละ 7 เมื่อพิจารณาจากข้อมูลสถิติผู้บาดเจ็บและเสียชีวิตจากอุบัติเหตุในปี 2558 ของจังหวัดเชียงใหม่ พบว่าผู้บาดเจ็บและผู้เสียชีวิตส่วนใหญ่เป็นผู้ขับขี่ ร้อยละ 78.59 โดยเป็นการเกิดอุบัติเหตุจากรถจักรยานยนต์ ร้อยละ 84.96 นอกจากนี้ ขนาดของรถจักรยานยนต์เองถือเป็นปัจจัยหนึ่งที่ส่งผลก่อให้เกิดความเสี่ยงในการเกิดอุบัติเหตุได้ เนื่องจากรถจักรยานยนต์มีขนาดเล็กเมื่อเปรียบเทียบกับยานพาหนะประเภทอื่นๆ แต่มีความคล่องตัวและใช้ความเร็วได้สูงในการขับขี่ ประกอบกับพฤติกรรมการขับขี่ที่เป็นอันตราย จึงมักเกิดอุบัติเหตุบริเวณที่เกิดกับรถจักรยานยนต์แต่ละครั้งส่งผลให้ผู้ขับขี่รถจักรยานยนต์ได้รับบาดเจ็บค่อนข้างสาหัสหรือจนถึงขั้นเสียชีวิต

ปัจจัยสาเหตุหลักในการเกิดอุบัติเหตุทางถนนสามารถแยกพิจารณาตามองค์ประกอบของระบบขนส่งทางถนน อันได้แก่ คน ยานพาหนะ ถนนและสิ่งแวดลอม แต่องค์ประกอบที่สำคัญที่เป็นสาเหตุหลักของการเกิดอุบัติเหตุก็คือ ปัจจัยทางด้านคน ซึ่งองค์ประกอบปัจจัยเสี่ยงทางด้านคนที่ส่งเสริมให้เกิดอุบัติเหตุ ตัวอย่างเช่น ผู้ใช้รถใช้ถนนขาดความพร้อมทางร่างกายในการขับขี่ (เช่น ความแข็งแรง สมบูรณ์ของร่างกาย ความเหนื่อยล้า สภาวะง่วงนอน การบรรลุนิติภาวะ เป็นต้น) ผู้ขับขี่ขาดทักษะในการขับขี่ ผู้ใช้รถใช้ถนนขาดประสบการณ์ในการใช้เส้นทางหรือการใช้ยานพาหนะ ผู้ขับขี่ขาดศักยภาพในการตัดสินใจที่ปลอดภัย ผู้ขับขี่ใช้สารเสพติดหรือของมีเมาขณะขับรถ ผู้ขับขี่ขับรถด้วยความประมาทหรือมีพฤติกรรมที่เสี่ยงต่อการเกิดอุบัติเหตุ (เช่น เดินทางโดยไม่ระมัดระวัง ขับรถโดยไม่ใส่ใจ ขับรถเร็วเกินกำหนด ขับขี่ย้อนศร ขับรถฝ่าสัญญาณไฟจราจร ขับรถโดยไม่ใช้อุปกรณ์

ป้องกันอันตราย (เช่น สวมหมวกนิรภัย) ผู้ใช้รถใช้ถนนมีความคิดและความเชื่อในการใช้รถใช้ถนนที่ไม่ปลอดภัย

การแก้ปัญหาเรื่องความปลอดภัยทางถนน มีความจำเป็นต้องใช้กระบวนการวิเคราะห์ และวินิจฉัยปัญหาและสาเหตุของปัญหาก่อน โดยเชื่อว่าสาเหตุนั้นมาจากหลายปัจจัย โดยปัจจัยด้านพฤติกรรมของผู้ขับขี่ยานพาหนะบนถนนเป็นสาเหตุที่สำคัญที่สุด ดังนั้นพฤติกรรมความปลอดภัยของผู้ใช้รถใช้ถนน จึงเป็นสิ่งจำเป็นในการกำหนดมาตรการในการแก้ไขปรับปรุงระบบขนส่งทางถนนให้มีความปลอดภัยมากที่สุด สำหรับการศึกษายปัจจัยทางด้านคนนั้น ทักษะและความคิดความเชื่อในการขับขี่ถนนอย่างปลอดภัยของผู้ใช้รถใช้ถนนถือเป็นปัจจัยสาเหตุต้นที่ส่งผลต่ออัตราเสี่ยงในการเกิดอุบัติเหตุทางถนน ถ้าผู้ขับขี่มีทัศนคติหรือได้รับการปลูกฝังวัฒนธรรมในการใช้รถใช้ถนนที่ปลอดภัย ผู้ขับขี่จะมีพฤติกรรมที่ไม่เสี่ยงต่อการเกิดอุบัติเหตุทางถนน (Risk-aversion) แต่ถ้าผู้ขับขี่มีทัศนคติหรือได้รับการปลูกฝังวัฒนธรรมในการใช้รถใช้ถนนที่ไม่ปลอดภัย ผู้ขับขี่อาจจะมีพฤติกรรมที่เสี่ยงต่อการเกิดอุบัติเหตุทางถนนได้ (Risk-prone)

การศึกษาวินิจฉัยผู้วิจัยนำทฤษฎีพฤติกรรมตามแผนของไอเซน (Theory of Planned Behavior) มาใช้เป็นกรอบในการศึกษาปัจจัยที่เกี่ยวข้องกับพฤติกรรมด้านความปลอดภัยทางถนน โดยมีข้อตกลงว่า พฤติกรรมของบุคคลถูกกำหนดมาจากเจตนาที่จะปฏิบัติเป็นสำคัญ โดยมีองค์ประกอบ 3 อย่าง คือ ทัศนคติต่อการกระทำพฤติกรรม การคล้อยตามกลุ่มอ้างอิง และการรับรู้ความสามารถในการควบคุมพฤติกรรม

1.2 วัตถุประสงค์ของงานวิจัย

- 1.2.1 ศึกษาภาพรวมทัศนคติและพฤติกรรมเสี่ยงด้านความปลอดภัยของผู้ขับขี่รถจักรยานยนต์
- 1.2.2 ศึกษาพฤติกรรมความปลอดภัยจากการสวมหมวกนิรภัย การขับขี่ย้อนศร และการฝ่าฝืนสัญญาณไฟจราจรของผู้ขับขี่รถจักรยานยนต์
- 1.2.3 ศึกษาความสัมพันธ์ระหว่างปัจจัยที่มีอิทธิพลต่อพฤติกรรมเสี่ยงด้านความปลอดภัยของผู้ใช้รถจักรยานยนต์

1.3 ขอบเขตงานวิจัย

งานวิจัยนี้เป็นการศึกษาถึงพฤติกรรมด้านความปลอดภัยทางถนน โดยทำการศึกษาตัวแปรที่มีผลต่อพฤติกรรมเสี่ยงที่ก่อให้เกิดอุบัติเหตุทางถนน โดยแบ่งการศึกษางานวิจัยออกเป็น 2 ส่วน ดังนี้

- 1.3.1 การศึกษาตามกรอบแนวคิดทฤษฎีพฤติกรรมตามแผน (Theory of Planned Behavior)

โดยสร้างแบบสอบถามจากกรอบแนวคิดทฤษฎีพฤติกรรมตามแผน กำหนดปัจจัยที่มีผลต่อตัวแปรเกี่ยวกับพฤติกรรมเสี่ยง และสำรวจข้อมูลจากการเก็บแบบสอบถาม โดยทำการสำรวจข้อมูลในพื้นที่สถาบันอุดมศึกษา ประกอบไปด้วย มหาวิทยาลัยเชียงใหม่ มหาวิทยาลัยแม่โจ้ และมหาวิทยาลัยราชภัฏเชียงใหม่ โดยตัวแปรที่ศึกษาประกอบด้วย 2 ตัวแปร คือ

ตัวแปรสาเหตุ (Cause Variables) ประกอบด้วย

- 1) ความตั้งใจ/เจตนาเชิงพฤติกรรม (I)
- 2) ทักษะคิดต่อการกระทำพฤติกรรม (AB)
- 3) การคล้อยตามกลุ่มอ้างอิง (SN)
- 4) การรับรู้ความสามารถในการควบคุมพฤติกรรม (PBC)

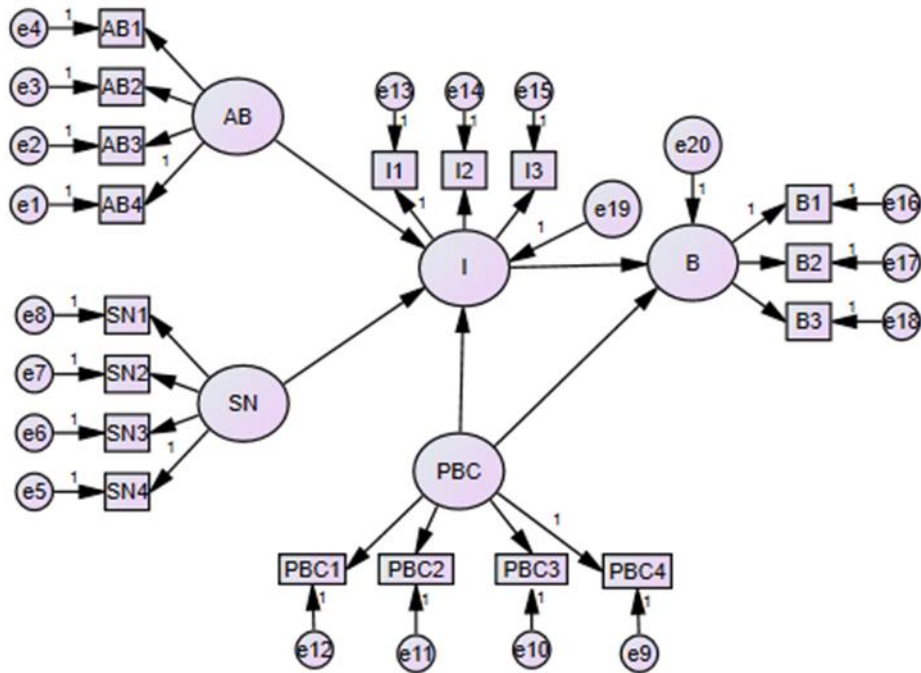
ตัวแปรผล (Effect Variables) คือ การกระทำพฤติกรรม (B)

1.3.2 การศึกษาเกี่ยวกับการวิเคราะห์ผลโดยใช้โมเดลสมการ โครงสร้าง (Structural Equation Modeling: SEM)

เพื่อประยุกต์ใช้ในการหาตัวแปรที่มีอิทธิพลต่อพฤติกรรมเสี่ยงต่อการเกิดอุบัติเหตุ เพื่อหามาตรการและแนวทางในการแก้ปัญหาจากตัวแปรที่มีอิทธิพลให้สอดคล้องกับแต่ละพฤติกรรมเสี่ยงต่อการเกิดอุบัติเหตุ

ลิขสิทธิ์มหาวิทยาลัยเชียงใหม่
Copyright© by Chiang Mai University
All rights reserved

1.4 กรอบแนวคิดในการวิจัย (Conceptual Framework)

รูปที่ 1-1 รูปแบบความสัมพันธ์เชิงสาเหตุที่มีต่อพฤติกรรม โดยใช้กรอบทฤษฎีพฤติกรรมตามแผน

สัญลักษณ์ภายในรูปที่ 1-1 สามารถอธิบายได้ ดังนี้

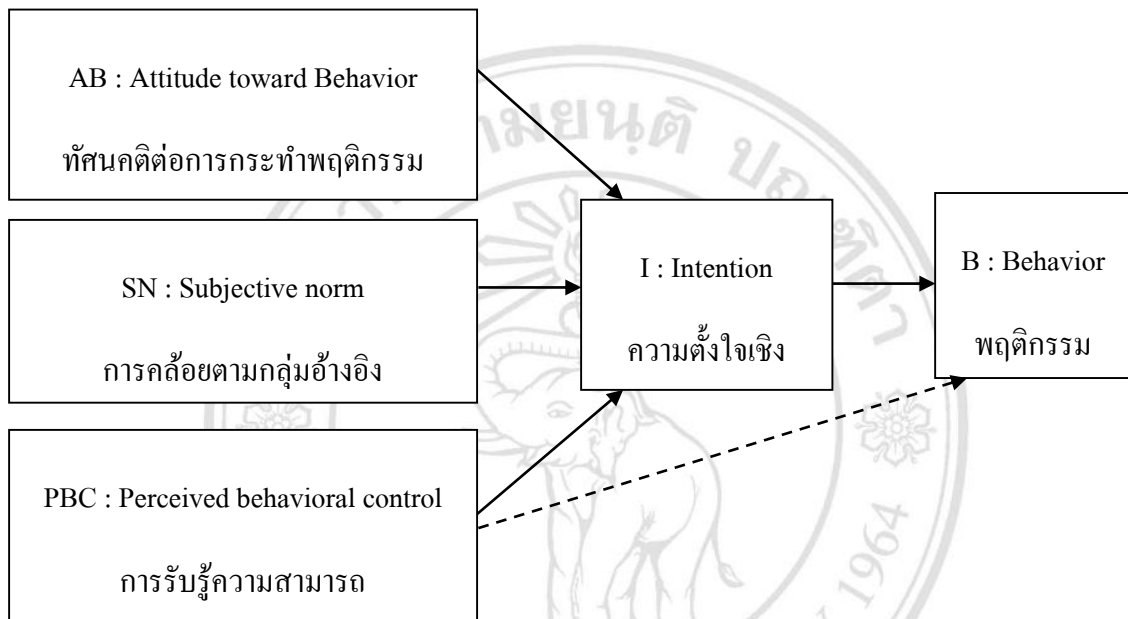
- วงกลม ○ แทน ตัวแปรแฝง (Latent Variables)
- สี่เหลี่ยม □ แทน ตัวแปรแฝงสังเกตได้ (observed Variables)
- ลูกศร → แทน ทิศทางอิทธิพลจากตัวแปรสาเหตุไปหาตัวแปรผล โดยตัวแปรที่อยู่หัวลูกศรเป็นตัวแปรผลที่ได้รับอิทธิพลจากตัวแปรสาเหตุ

อักษรย่อภายในรูปที่ 1-1 สามารถอธิบายได้ดังนี้

- AB แทน ทักษะคิดต่อการกระทำพฤติกรรม
- SN แทน การคล้อยตามกลุ่มอ้างอิง
- PBC แทน การรับรู้ความสามารถในการควบคุมพฤติกรรม
- I แทน เจตนาเชิงพฤติกรรม
- B แทน พฤติกรรม

ลักษณะของกรอบแนวคิดการวิจัยที่ได้นำเสนอขึ้น เพื่อลดความซับซ้อนในการนำเสนอ ผู้วิจัยจึงนำเสนอเฉพาะส่วนที่เป็นโมเดลโครงสร้าง (Structural Model) โดยกรอบแนวคิดในการวิจัยครั้งนี้ เป็นการประยุกต์ใช้ทฤษฎีพฤติกรรมตามแผน (Theory of Planned Behavior) ของไอเซ็น (Ajzen, 1988)

กรอบแนวคิดทฤษฎีพฤติกรรมตามแผน (Theory of Planned Behavior)

รูปที่ 1-2 กรอบแนวคิดทฤษฎีพฤติกรรมตามแผน (Theory of Planned Behavior)

1.5 ประโยชน์ที่คาดว่าจะได้รับ

สามารถนำข้อมูลที่ได้ไปใช้เป็นแนวทางเพื่อสนับสนุนให้ผู้ขับขี่รถจักรยานยนต์มีพฤติกรรมในการป้องกันอุบัติเหตุจากพฤติกรรมเสี่ยงทางถนน และเพื่อจูงใจให้ผู้ขับขี่รถจักรยานยนต์ตระหนักถึงความปลอดภัย ซึ่งถือเป็นแนวทางการปรับเปลี่ยนพฤติกรรมด้านความปลอดภัยในการขับขี่รถจักรยานยนต์ และเพื่อพัฒนาองค์ความรู้ในเรื่องวัฒนธรรมความปลอดภัยทางถนน ซึ่งศึกษารวบรวมมาจากทัศนคติและความคิดความเชื่อของผู้ใช้รถใช้ถนนต่อประเด็นปัจจัยปัญหาด้านความปลอดภัยและพฤติกรรมเสี่ยงต่อการเกิดอุบัติเหตุทางถนน และสามารถนำองค์ความรู้ที่ได้ไปประยุกต์ใช้ในการประเมิน เปรียบเทียบผล